

بازشناسی جایگاه روستا در توسعه

محمدجواد زاهدی

استادیار دانشگاه پیام‌نور

- جایگاه روستا در توسعه ملی از دیدگاه صاحب‌نظران
- به کوشش: قدیر فیروزنیا و عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری
- انتشارات مؤسسه توسعه روستایی ایران
- ۱۳۸۲، ۳۰۴ صفحه، ۳۰۰۰ نسخه، ۱۷۰۰ تومان

عسگری، (زنده یاد) دکتر حسین عظیمی و دکتر فرشاد مؤمنی. قدیر فیروزنیا و دکتر رکن‌الدین افتخاری که کتاب به کوشش آنان آماده چاپ گردیده، در پایان کتاب فشرده‌آرا و دیدگاه‌های این صاحب‌نظران را به صورت مواد اطلاعاتی مشخص در عبارتهایی کوتاه استخراج و در قالب ۱۰ جدول آورده‌اند که کاربری کتاب را به خصوص برای مقاصد برنامه‌ریزی و استفاده‌های آموزشی افزایش می‌دهد. صاحب‌نظرانی که دیدگاه‌های آنان درباره توسعه روستایی در کتاب آورده شده است، همگی استادان دانشگاه و از زمره پژوهشگران کارآزموده مطالعات روستایی یا از دست‌اندرکاران برجسته برنامه‌ریزی در کشورند، در پاسخ به سؤالات یاد شده علاوه بر اشاره به برخی مباحث نظری از تجارب عملی خود در امور مرتبط با توسعه نیز سود جست‌اند و همین موجب شده است که کتاب، علاوه بر آنکه از پشتوانه نظری خوبی برخوردار باشد، از حیث شمول بر تجارب عملیاتی و نقد تحلیلی سیاست‌های به کار بسته شده نیز اطلاعات مفید و قابل استفاده‌ای به دست دهد. این ویژگیها کتاب را به یکی از نخستین مجموعه‌های تحلیلی چند دیدگاهی در عرصه مباحث توسعه روستایی بدل کرده است که در نوع خود در ایران تازگی دارد.

درباره توسعه روستایی در ایران و نقد برنامه‌های صورت گرفته در این زمینه، مطالب مدون و مکتوب چندانی در دست نیست. به همین لحاظ این کتاب کوشش ارزشمندی در این عرصه و گامی برای جبران این کمبود به شمار می‌آید.

برنامه‌ریزی توسعه روستایی ترکیب و تلفیق دانش، هنر و مهارت در دو حوزه تخصصی متمایز است: یکی، حوزه برنامه‌ریزی که راجع است به تعریف هدفهایی معین، پیش‌بینی وسائل خاص برای رسیدن به این هدفها و تعیین

توسعه روستایی در ایران به رغم کوششهای سازمان یافته‌ای که دست کم از پنجاه سال قبل در این زمینه به عمل آمده است دستاوردهای چشمگیری که متناسب با کوششهای انجام شده و هزینه‌های صرف شده باشد ندارد. از این رو ضروری است که در فرایند بازنگری در هدفها، سیاستها و راهکارهای گذشته، نخست جایگاه روستا در برنامه توسعه ملی از نو تعریف شده، هدفها و ضرورتهای توسعه روستایی نیز باز تعریف شده و سپس موانع و محدودیتهای آن باز شناخته شوند. اهم پرسشهایی که در این راستا قابل طرح است از این قراراند:

- ۱- روستا در فرایند توسعه ملی چه نقشی دارد؟
- ۲- برای ایفای نقش مورد انتظار روستا در فرایند توسعه ملی چه موانع و محدودیتهایی وجود دارد؟
- ۳- چه راهکارهایی برای رفع موانع توسعه روستایی وجود دارد؟
- ۴- هدفهای توسعه روستایی چیست؟
- ۵- برای مقابله با عامل باز دارنده ضعف ساختاری و تشکیلاتی در زمینه توسعه روستایی چه می‌توان کرد؟

کتاب جایگاه روستا در فرایند توسعه ملی از دیدگاه صاحب‌نظران که از طریق مؤسسه توسعه روستایی ایران چاپ و منتشر شده دربرگیرنده پاسخهای ۱۵ نفر از صاحب‌نظران توسعه و توسعه روستایی به پرسشهای یاد شده است. این صاحب‌نظران به ترتیب الفبایی عبارت‌انداز: دکتر محمد جواد ایروانی، دکتر حمیدرضا برادران شرکا، دکتر محمد حسین پاپلی یزدی، دکتر محمد حسن ضیا توانا، دکتر سید حسن حسینی ابری، دکتر ابراهیم رزاقی، دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، دکتر محمد جواد زاهدی، دکتر عباس سعیدی، دکتر اسماعیل شهپازی، دکتر مهدی طالب، دکتر مهدی طاهرخانی، دکتر علی

مباحث کتاب، علاوه بر آنکه از پشتوانه نظری خوبی برخوردار است، از حیث شمول بر تجارب عملیاتی و نقد تحلیلی سیاستهای به کار بسته شده نیز اطلاعات مفیدی به دست می دهد

- راهنمای دستیابی به اطلاعات کشاورزی و توسعه روستایی در اینترنت
- غلامرضا پزشکی راد، جعفر یعقوبی و محمد حسین عمادی
- دفتر مطالعات و برنامه ریزی معاونت ترویج و نظام بهره برداری وزارت جهاد
کشاورزی
- ۱۳۸۱، ۳۰۰۰ نسخه، ۱۴۶ صفحه

اینترنت به همه حوزه‌ها سرک کشیده است. البته با تعبیر درست‌تر همه جا را تسخیر کرده است. از جمله محاسنی که این فضای مجازی و به تعبیر کاستلز «کهکشانی اینترنتی» دارد و همین ویژگی جایگاه ممتازی به آن بخشیده دسترسی به همه منابع بدون دشواریهای بزرگی است که برای تهیه متون مکتوب و کاغذی وجود دارد.

چون موضوع کتاب برایم تازگی داشت سری به فهرست منابع آن زدم، شاید منابع بیشتر و بهتری بیابم. در کتابنامه فارسی مجموعه‌ای از کتابها که به حوزه کلی اینترنت مربوط بود با عناوینی مانند «راهنمای استفاده از اینترنت» و «راهنمای جامع اینترنت» به چشم می خورد.

در منابع انگلیسی یک پایان نامه دکترای چاپ نشده، از دانشگاه بوستون آمریکا یک مقاله از یک مجله و یک کتاب با عنوان «چگونه به اطلاعات کشاورزی دست یابیم» از دانشگاه کالیفرنیا یافت شد.

با استفاده از عنوان کتاب اخیر به جستجو در گوگل پرداختم به این امید که مطالب و موضوعات جدیدتری بیابم. به یک پنجم کتاب در آدرس زیر که مربوط به آن دانشگاه در بخش برنامه تحقیق و آموزش کشاورزی پایدار بود دست یافتیم: www.Sarep.ucdavis.edu/pubs/internet.htm اما امیدم بیهوده بود. چون پس از خواندن بخشهای مختلف آن مشخص شد در اصل، کتاب مورد بررسی، ترجمه همین کتاب است. اما نسخه انگلیسی و فارسی تفاوتهایی هم دارند فصل ۶ و ۷ در ترجمه فارسی به آن افزوده شده است. فصل ۶ درباره موتورهای کاوش کشاورزی است و فصل ۷ به معرفی سایتهای مراکز توسعه روستایی و سایتهای تخصصی دانش بومی پرداخته است. (صفحات ۹۷ تا ۱۲۵) جالب اینجاست که مؤلفین یا به عبارت دقیق‌تر مترجمین محترم کتاب، اسامی مثالهای انگلیسی کتاب را هم فارسی نکرده‌اند که حداقل برای خواننده ایرانی مانوس تر باشد و کسی شک نکند که در یک اثر تألیفی فارسی، چرا همه مثالها انگلیسی‌اند.

راهنمای دستیابی به اطلاعات کشاورزی و توسعه روستایی در اینترنت درصدد است راه صحیح استفاده از این وسیله را به مخاطبین بیاموزد اما مترجمین آن، شیوه صحیح برنگزیده‌اند.

پی نوشت:

1- How to Find agricultural information on the internet Mark
Campidonica California: University of California, 1997

مهدی مهدوی

مؤثرترین و کارآمدترین راههای کاربرد این وسائل؛ و دوم، حوزه توسعه روستایی که به معنای عام اشاره است به فراهم کردن شرایط افزایش رفاه و ارتقاء سطح زندگی و تحول هنجارها و ارزشها در اجتماعات روستایی از طریق نهادهای مناسب. برنامه‌ریزی توسعه روستایی، در عین حال، مستلزم فراهم کردن چهار مؤلفه اصلی است که عبارت‌اند از:

- ۱- وجود گروه متخصص برنامه‌ریزی روستایی که آشنا با مسائل، مشکلات و نیازهای جامعه روستایی باشند؛
- ۲- تعیین هدفها و تعریف استراتژیهای توسعه روستایی در ارتباط با اهداف و استراتژیهای توسعه ملی؛
- ۳- تهیه وسایل لازم برای نیل به این هدفها که عبارت‌اند از: تجهیز منابع، آموزش و سازماندهی نیروها و تأمین مشارکت؛
- ۴- و بالاخره، تعیین سیاستها و راهکارهای اجرایی و پیش‌بینی سازوکارهای نظارت و ارزشیابی.

تجربه ۵۰ سال گذشته بازگویی آن است که در عرصه برنامه‌ریزی توسعه روستایی در هر چهار مؤلفه یاد شده نارساییهای اساسی وجود داشته است، اولاً، متخصصان کارآموده کافی برای تدوین برنامه‌های توسعه روستایی وجود نداشته است. ثانیاً، برای برنامه‌ها هدف گذاریهای درست و دقیقی صورت نگرفته و استراتژیهای لازم تعریف نشده است؛ ثالثاً، وسایل مورد نیاز به نحو اصولی و وافی به مقصودی فراهم نشده‌اند؛ و بالاخره، سیاستها و راهکارهای اجرایی مناسبی تعریف نشده و هرگز نظارت و ارزشیابی درستی از اقدامات انجام شده صورت نگرفته است.

مزیت و حسن بزرگ کتاب جایگاه روستا در فرایند توسعه ملی آن است که حاوی دیدگاهها و نقد تحلیلی صاحب‌نظران دانشگاهی درباره این فرایند است و نارساییهای برنامه‌های تدوین شده و اقدامات انجام شده در زمینه توسعه روستایی را از دیدگاه صاحب‌نظران و در قالب پاسخ به سئوالات مشخص بازگو می کند و همچنین حاوی پیشنهادهایی مشخص و انضمامی (Concret) از سوی صاحب‌نظران برای رفع موانع توسعه روستایی، نظام‌مندتر ساختن فعالیتها و زمینه‌سازی برای تحقق موفقیت‌آمیزتر هدفهای توسعه روستایی است.

مطالعه این کتاب برای علاقمندان به مباحث توسعه و دست‌اندرکاران توسعه روستایی مفید و آموزنده است.